

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

TURKSOSBİLDER

Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi¹

10.55107/turksosbilder.1301485

Furkan ŞİMŞEK

furkan_simsek24@hotmail.com

[0000-0003-2028-8139](https://doi.org/10.55107/turksosbilder.1301485)

Murat ŞAHİN

murat.sahin@omu.edu.tr

[0000-0002-9025-1860](https://doi.org/10.55107/turksosbilder.1301485)

Özet

Türk Milli Eğitim sisteminde özel eğitim hizmetleri oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bu araştırmanın amacı Milli Eğitim Bakanlığına bağlı birinci, ikinci ve üçüncü kademelerdeki özel eğitim okullarında, özel eğitim alt sınıflarında ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim öğretim hizmeti veren özel eğitim öğretmenlerinin teorik, pedagojik ve mesleki bilgileri ile akademik ve sosyal beceri öğretimindeki yeterliliklerinin incelenmesidir. Araştırma nitel araştırma modelinde tasarlanmıştır. Bu araştırma bir durum çalışmasıdır. Araştırma grubu olasılıklı olmayan örneklem yaklaşımlarından amaçlı örneklem yaklaşımı kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırma grubunu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı birinci, ikinci ve üçüncü kademelerde ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan yirmi özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler katılımcılarla doğrudan görüşme sağlanarak toplanmıştır. Veri toplama aracı, araştırmacı tarafından geliştirilen yapılandırılmamış sorulardan oluşan görüşme formudur. Veriler betimsel ve içerik analizi yöntemine göre kodlanmış, ilgili temalar altında toplanarak analiz edilmiştir. Araştırma neticesinde katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin öğrencilerine yönelik akademik ve sosyal beceri öğretimindeki yeterliliklerinin düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun araştırma grubundaki öğretmenlerin çok azının lisansüstü eğitim almış olması, çoğunun özel sektörde çalışıyor olması ve mesleki tecrübelerinin az olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, Özel Eğitim Öğretmeni, Akademik Beceri, Sosyal Beceri, Mesleki Yeterlilik

¹ Bu makale 18-20 Mayıs 2023 tarihleri arasında yapılan IX. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

Examining The Competencies of Special Education Teachers in Teaching Academic and Social Skills

Abstract

Special education services have a very important position in the Turkish National Education system. The aim of this study is to examine the theoretical, pedagogical and professional knowledge of special education teachers who provide education in special education school, special education subclasses and special education and rehabilitation centers at the first, second and third levels affiliated to the Ministry of National Education and their competencies in teaching academic and social skills. The research was designed in qualitative research model. This research is a case study. The research group was formed by using purposive sampling approach from non-probability sampling approaches. The research group consisted of twenty special education teachers working in the first, second and third levels and special education and rehabilitation centers affiliated to the Ministry of National Education. Data were collected through direct interviews with the participants. The data collection tool is an interview form consisting of unstructured questions developed by the researcher. The data were coded according to descriptive and content analysis method and analysed under related themes. As a result of the research, it is understood that the competences of the participant special education teachers in teaching academic and social skills to their students are low. It is understood that this situation is due to the fact that very few of the teachers in the research group have postgraduate education, most of them work in the private sector and have little professional experience.

Keywords: *Special Education, Special Education Teacher, Academic Skill, Social Skill, Professional Qualification*

GİRİŞ

Özel eğitim özellikle son yıllarda sıklıkla atıfta bulunulan bir alan olmuştur. Özel eğitim; akranlarından farklılık gösteren bireylerin eğitsel ihtiyaçlarına yönelik, alanında yetişmiş uzmanlar tarafından ve özel olarak hazırlanmış program (MEB, 2004) doğrultusunda sürdürülen eğitim hizmetleridir (MEB, 2016; Ünlü, 2021). Modern anlamda ilk özel eğitim 1800'lerin başlarında Amerika'da kör ve sağırılar için yürütülen eğitim ve öğretim hizmetleri olarak kabul edilir (Kim, Zhang & Sun, 2019). Türkiye'de ise özel eğitim hizmetlerinin ilki olarak kabul edilen uygulama Enderun Mektebindeki üstün yetenekliler için sağlanan eğitim faaliyetleridir (Şimşek, 2022). Ancak özel eğitim hizmetlerinin Milli Eğitim Bakanlığının bir örgün eğitim ve öğretim hizmeti olarak gündemine alması 1950'lerin başında mümkün olmuştur (MEB, 2016). Türkiye'de özel eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve genel müdürlük çatısı altındaki daire başkanlıklarınca düzenlenmektedir (MEB, 2006).

Özel eğitimin uluslararası düzlemde çok kapsamlı bir yasal alt yapısı bulunmaktadır. Sözgelimi Türkiye'nin de taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, toplumun tüm fertlerinin eşit hakları paylaştığı ve herkesin kendine uygun eğitim ve öğretim hizmetlerinden faydalanması gerektiğini temin etmiştir (UN, 1949). Yine Salamanca Bildirisi ile bireylerin yetersizlikleri doğrultusunda en

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

az ayrıştırıcı ortamlarda eğitim ve öğretim hizmeti alması gerekliliğinin vurgulanması atılan en büyük adımlardan biridir (UNESCO, 1994). Nitekim Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme ise bireylere yönelik tüm ayrıştırıcı unsurların ortadan kaldırılması ve bireylerin toplumun tüm fertleri ile eşit koşullara sahip olmaları gibi bir dizi düzenlemeyi taahhüt etmiştir (UN, 2009). Dünya Engellilik Raporunda ise özel eğitim hizmeti veren eğitimcilerin, kurumların ve eğitim programlarının yetersizliğine dem vurularak özel eğitimin rasyonel bir politika çerçevesinde sürdürülmesi vurgulanmıştır (WHO, 2011). Bu bağlamda özel eğitim için uluslararası düzlemde değişen paradigmalardan ve gelişen kapsamlardan bahsetmek mümkündür (Rossa, 2017).

Benzer nitelikte Türkiye’de özel eğitim hizmetlerinin güçlü bir yasal alt yapısı bulunmaktadır. Söz gelimi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 42. maddesi kimsenin eğitim öğretim hakkından yoksun bırakılamayacağı ibaresi bunun en temel dayanağıdır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa göre eğitimin tüm bireyleri kapsamı benzer bir uygulamadır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973). 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun tüm bireylere eşit şart ve koşulların sunulması ve düzenlemelerin yapılmasının bir başka yasal teminatıdır (Engelliler Hakkında Kanun, 2005). Ancak bu yasal düzenlemeler oldukça genel ifadeler içerdiği için özel düzenlemeler daha çok önem arz etmektedir. 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Türk Milli Eğitimindeki bu genel amaçları temel alarak özel eğitim hizmetlerini, okul ve kurumlara ve programlara yönelik esasları düzenlemek için çıkarılmıştır (Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 1997). Ayrıca Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile Özel Eğitim Kurumlar Yönetmeliği bireylerin özel eğitim hizmetlerinden faydalanmalarını (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018) ve özel eğitim okulları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin tüm iş ve işlemlerini düzenleyen ilgili mevzuatlardır (Özel Eğitim Kurumlar Yönetmeliği, 2012).

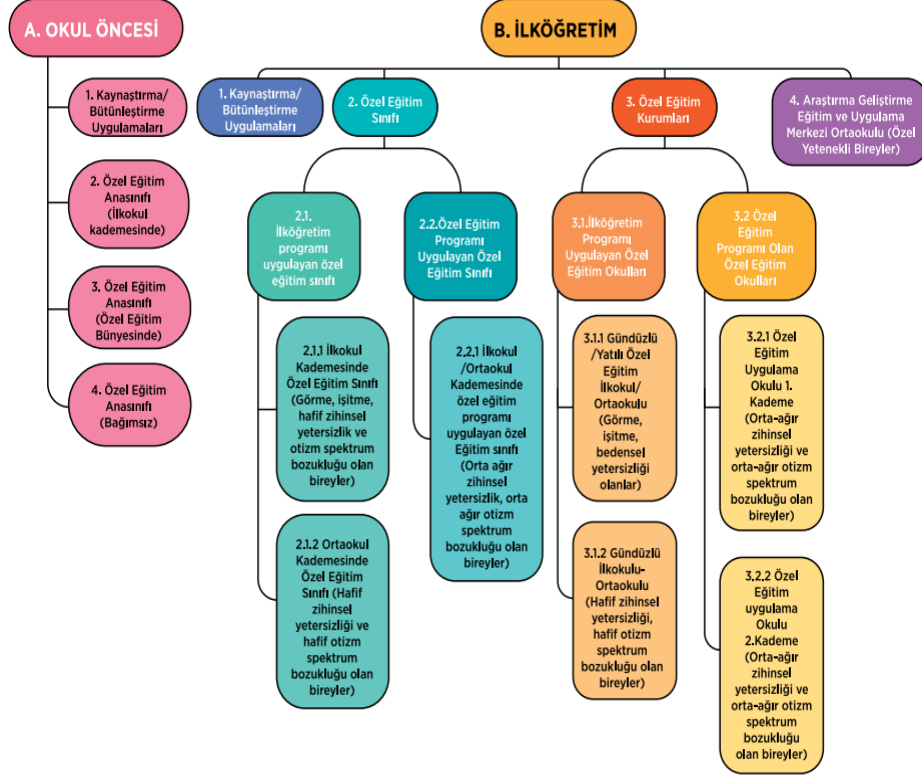
Türkiye’de özel eğitim alanının yetmişmiş personel ihtiyacını karşılamak için 1952’de Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde özel eğitim bölümü açılmıştır. Başlarda özel eğitim alanı için yetmişmiş personel ihtiyacını usta çırak ilişkisine benzer bir anlayış ile karşılamak hakimken sonraları bu durum üniversitelerin bünyelerinde açılan özel eğitim bölümleri ile sağlanmıştır. 1962’de 19 özel eğitimci ABD’ye lisansüstü eğitimi için gönderilmiştir. 1975’te özel eğitim ile ilgili dersler eğitim enstitülerinde seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. 1979’da Ankara Üniversitesince özel eğitim sertifikası verilerek alana katkı sağlanmıştır. Aynı uygulama 1981’de Eskişehir’deki Akademide başlatılmıştır. 1982’de Hacettepe Üniversitesince özel eğitim bölümü açılmış, bu uygulamayı 1986’da Gazi Üniversitesi ve 1994’te Abant İzzet Baysal Üniversitesi takip etmiştir (Atbaşı, 2020).

Özel eğitim normal eğitim ve öğretim hizmetlerinde farklı müfredat, yöntem ve politika çerçevesinde bireylerin ihtiyaçlarına uygun eğitim ve öğretim hizmetleri sağlamayı hedefler (Paige & Hallahan, 2015). Türk Milli Eğitimi içerisinde özel eğitim hizmetleri bireylerin yetersizlik türlerine göre (UDA, 2021) okul ve kurumlarda erken çocukluk döneminden başlayarak her tür ve kademedeki eğitim ve öğretim hizmetlerini içermektedir (MEB, 2022).

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

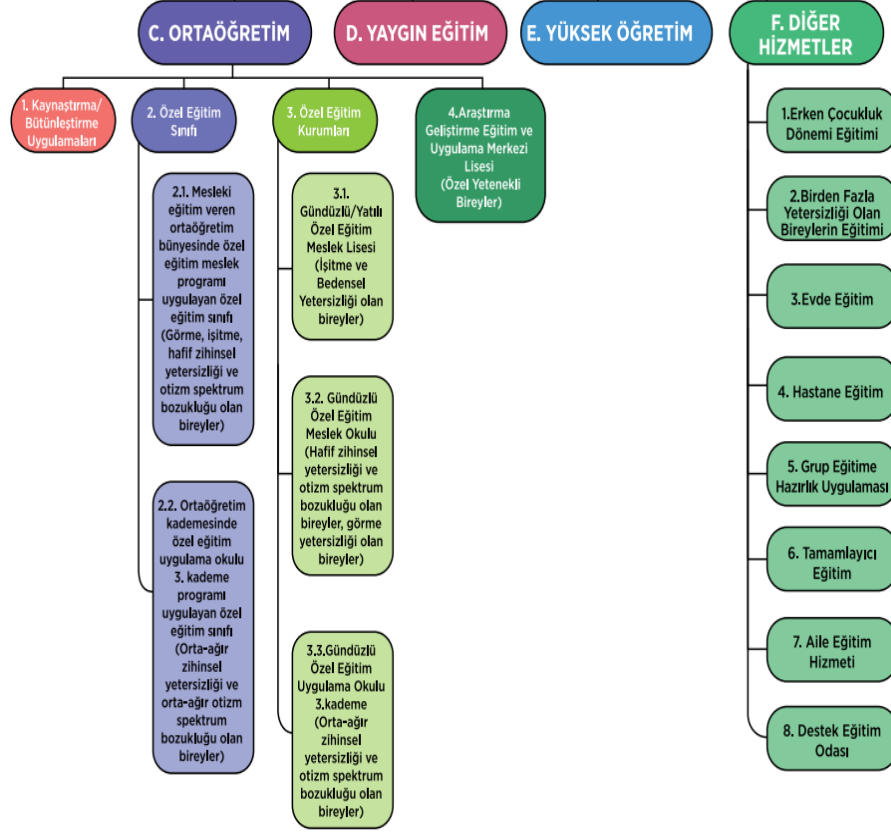
Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

Tablo 1. Türk Milli Eğitiminde özel eğitim okul tür ve kademeleri

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

(Atbaşı, 2020)

Türk Millî Eğitimine her tür ve kademesindeki özel eğitim öğrencilerine her eğitim ve öğretim yılı için özel olarak bireyselleştirilmiş Eğitim Planı Geliştirme Birimi tarafından bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) düzenlenir (Özel Eğitim Hizmetler Yönetmeliği, 2018). BEP'ler özel eğitim öğrencilerinin elde etmesi gereken kazanımlar doğrultusunda uzun ve kısa dönemli hedefleri içeren kapsamlı bir uygulama planıdır (Christle & Yell, 2010). BEP ilk olarak Amerika'da çıkarılan Tüm Engelli Çocuklar için Eğitimi Kanunu ile hukuki bir alt yapı bulmuş ve diğer tüm ülkelerde de hukuki bir zorunluluk olarak benimsenmiştir (Gartin & Murdick, 2005). BEP'ler mutlak surette sınıf öğretmeni, branş öğretmeni, rehber öğretmeni ve velinin içinde olduğu BEP Geliştirme Biriminin ortaklaşa hazırladığı bütünlük bir programdır ve kesinlikle tek bir öğretmenin inisiyatifinde değildir (NCSE, 2006; DET, 2020). BEP hazırlanırken öncelikle öğrenci hakkında bilgi ve veriler toplanır ve öğrencinin eğitsel performansı değerlendirilir. Değerlendirme sonrasında öğrencinin öğrenme ihtiyaçları belirlenerek bu ihtiyaçlara yönelik amaçlar belirlenir. Bu amaçlar dönem sonlarında değerlendirilerek kazanımlara yönelik geri bildirim sağlanır (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Tüm Öğretmenler İçin Yol haritası, 2022).

Özel eğitim öğretmenleri her öğrenci için hazırlanmış olan BEP'lerdeki kazanımlar doğrultusunda derslerini işlemektedir (Özel Eğitim Hizmetler Yönetmeliği, 2018). Okul öncesi dönemde akademik becerilerden ziyade

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

bireylerden el-göz koordinasyonu, denge becerileri ve motor beceriler gibi akademik becerilerin temelini oluşturan becerilerde başarı beklenir (Mustard, 2002). Okul öncesi kademesindeki başlangıç kazanımları bilişsel gelişim alanı, uyumsal beceriler gelişim alanı, sosyal-duygusal gelişim alanı, alıcı ve ifade edici dil gelişim alanı, kaba ve ince motor gelişim alanı gibi gelişim alanlarına yönelik olarak hazırlanmaktadır. (Özel Eğitime İhtiyacı olan Bireyler İçin (37-78 Ay) Okul Öncesi Özel Eğitim Öğretmen Kılavuzu, 2022). Öğrenmeye hazırlık ve erken okuryazarlık başlangıç kazanımları işitsel ve görsel algı, el-göz koordinasyonu, yazı farkındalığı, ses bilgisel farkındalık, harf bilgisi ve yazmaya hazırlık gibi gelişim alanlarına yönelik olarak hazırlanmaktadır (Öğrenmeye Hazırlık ve Erken Okuryazarlık Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2022).

Sosyal beceriler bireylerin toplumsal yaşam içerisinde sosyal yapının birer parçaları olmalarını sağlayacak sözlü ve sözsüz davranışlar bütünüdür (Gresham & Elliot, 1984). Sosyal beceri öğretimindeki başlangıç kazanımları ilişki geliştirme, duyguları tanıma, anlama ve ifade etme, duygu ve davranış yönetimi, duygu düzenleme, olumlu karar verme, akran etkileşimi, sorumluluk, toplumsal yaşam kuralları, nezaket kuralları gibi gelişim alanlarına yönelik olarak hazırlanmaktadır (Sosyal Beceriler Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2022). Benzer şekilde iletişim becerisi de hayati önem taşımaktadır çünkü sosyal yaşamın en temel gereksinimlerinden biri iletişim kurmaktır (Downing, 2005). İletişim becerileri öğretimindeki başlangıç kazanımları istek bildirme, yönergelere uyma, taklit, görsel performans, alıcı dil, ekolali, adlandırma, sözlü etkileşim başlatma ve karşılıklı sohbet etme gibi gelişim alanlarına yönelik olarak hazırlanmaktadır (İletişim Becerileri Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2022). Beslenme, kişisel temizlik, elbise giymek, çıkarmak ve temizliğini sağlamak gibi günlük aktiviteler öz bakım faaliyetleri olarak nitelendirilir (Mash & Wolfe, 2005). Öz bakım becerileri öğretimindeki başlangıç kazanımları ise beceri analizi olarak bilinen becerilerin adımlara bölünerek sıra ile ilerlemesine dayalı olarak hazırlanmaktadır (Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuzu, 2022). Matematik öğretimindeki başlangıç kazanımları matematiğe hazırlık, örüntü, doğal sayılar, ritmik sayma, dört işlem gibi gelişim alanlarına yönelik olarak hazırlanmaktadır (Matematik Öğretmen Kılavuz Kitabı, 2022).

Nitelikli eğitime olan talep ve beklentiler giderek arttığı için öğretmenlerin mesleki bilgi, beceri ve gelişimleri dikkatleri üzerine çeken bir konu olmuştur (Loughran, 2014). Öğretmenlik yeterliği; mesleği verimli ve etkili şekilde yerine getirmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri ve tutumlardır (MEB, 2006). Nitekim öğretmenlik mesleği yeterlik vurgusu mesleğin bir ihtisas mesleği olmasının 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yer alması ile yasal zemin bulmuştur (milli eğitim temel kanunu). Bu bağlamda kişisel ve mesleki değerler-mesleki gelişim, öğrenciyi tanıma, öğrenme ve öğretme süreci, öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme, okul, aile ve toplum ilişkileri, program ve içerik bilgisi gibi altı ana öğretmenlik mesleki yeterlik alanı belirlenmiştir (MEB, 2017). Bu yeterlik standartlarının sorumluluğu ise Milli Eğitim Bakanlığında ve bakanlık gerektiğinde ilgili kurum ya da kuruluşlarla iş birliği içerisinde girer (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2015).

Öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini artırmaya yönelik olarak dikkat çeken en önemli gelişme Milli Eğitim Şuralarıdır. Milli Eğitim Şuralarında

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

öğretmenlik mesleğinin yeterliliklerine vurgu yapılmıştır. Nitekim son on yılda yapılmış olan Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlar bunun somut örnekleridir. Söz gelimi 18. Milli Eğitim Şura kararları uyarınca Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu iş birliği ile öğrencilerin nitelikli birer öğretmen olmaları için eğitim fakültesi müfredatının zenginleştirilmesi, öğretmenlerin lisansüstü eğitim almalarının teşvik edilmesi, öğretmenlerin yurt dışına lisansüstü eğitime gönderilmeleri için gerekli tedbirlerin alınması ve hizmet içi eğitimlerin lisansüstü eğitim almış uzmanlarca verilmesi gibi kararlar alınmıştır (MEB, 2010). 19. Milli Eğitim Şurasında öğretmenlerin niteliklerini geliştirme noktasında lisansüstü eğitime önem verilmiş ve hizmet içi eğitimlerin belirlenmiş mesleki yeterlilik ölçütlerine göre düzenlenmesi gibi kararlar alınmıştır (MEB, 2014). Benzer şekilde 20. Milli Eğitim Şurasında Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu iş birliğinden hareketle öğretmenlik mesleği standartlarının geliştirilmesi ve öğretmenlerin lisansüstü eğitime teşvik edilmesi gibi kararlar alınmıştır (MEB, 2021).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Özel eğitim özellikle son yıllarda fazlasıyla dikkat çeken bir alandır. Sadece 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Türkiye’de bünyesinde özel eğitim anabilim dalı bulunan vakıf ve devlet üniversitesi sayısı 52’dir. Nitekim aynı yıl bu üniversitelerde özel eğitim anabilim dalına kayıtlı toplamda 13 bin 301 öğrenci bulunmaktadır (YÖK, 2023). Özel eğitim bölümü ve öğrenci sayısının azımsanmayacak seviyede olduğu görülmektedir.

Özel eğitim alanı için bilimsel nitelikteki çalışmalara bakıldığında; yalnızca özel eğitim ile ilgili 2021-2022’de 126 Yüksek Lisans, 7 Doktora, 1 Tıpta Uzmanlık ve 1 Sanatta Yeterlilik olmak üzere toplamda 135 tez yazılmıştır (YÖK, 2023). Yalnızca özel eğitim ile ilgili bilimsel nitelikte 135 tez yazılması bu anabilim dalına yönelik çalışmaların yoğunlaştığının bir göstergesidir.

Yine Türkiye’de 2021-2022 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı birinci, ikinci ve üçüncü kademelerde eğitim-öğretim hizmeti veren özel eğitim öğretmeni sayısı 163 bin 975, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim-öğretim hizmeti veren özel eğitim öğretmeni sayısı 32 bin 11’dir (MEB, 2022). Bu bağlamda özel eğitimde eğitim-öğretim hizmetlerine doğrudan katılan öğretmen sayısının son derece yüksek olduğu görülmektedir.

Gerek özel eğitim anabilim dalı olan üniversitelerin artış göstermesi, gerek özel eğitim öğretmeni sayısının azımsanmayacak seviyelerde oluşu, gerekse özel eğitim alanında yapılan bilimsel çalışmaların yoğunluğu Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurumlarınca ortak adım atılmasının ve birer asli paydaş olarak özel eğitim alanının geliştirilmesinde çeşitli birlikteliklere imza atılmasının yolunu açmıştır (MEB, 2021).

Nitelikli eğitime olan talep arttıkça öğretmen nitelikleri de giderek önem kazanmaya başlayan bir gösterge olmuştur (Loughran, 2014). Özel eğitime bakanlık ve yükseköğretim kurumlarınca son derece önem gösterilmesi, alanda çalışan özel öğretmenlerini kaçınılmaz şekilde etkileyeceğini akıllara getirmektedir. Nitekim özel eğitim öğretmenlerinin nitelikleri bu etkinin en büyük göstergelerindedir. Bu

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

araştırmanın amacı; Milli Eğitim Bakanlığına bağlı birinci, ikinci ve üçüncü kademelerdeki özel eğitim okullarında, özel eğitim alt sınıflarında ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim-öğretim hizmeti veren özel eğitim öğretmenlerinin kendi alanlarındaki teorik altyapıya hakimliklerinin, akademik dile yatkınlıklarının, pedagojik bilgileri ve mesleki tecrübeleri ile öğrencilerine akademik ve sosyal beceri öğretimindeki yeterliliklerinin incelenmesidir.

Araştırma Modeli

Bu çalışma katılımcılarla doğrudan görüşme ve derinlemesine inceleme sağlayan ve verilerin anlamlandırılmasına imkan tanıyan nitel araştırma modelinde tasarlanmıştır (Neuman, 2012). Nitel araştırma yönteminde araştırma derinlemesine inceleme gerektirmektedir (Liamputtong, 2019). Nitekim bu çalışmada araştırılmak istenen özel eğitim öğretmenlerinin kendi alanlarındaki teorik altyapılarını, terminolojik dile hakimliklerini ve mesleki tecrübelerini ne ölçüde geliştirdiklerini incelemek olduğu dikkate alındığında nitel araştırma modelinin araştırmanın amacına daha çok hizmet ettiği anlaşılmaktadır (Berg & Lune, 2015).

Araştırma özel eğitim öğretmenlerinin teoride ve pratikteki mesleki yeterliliklerini inceleyen bir durum çalışmasıdır. Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki yeterlilikleri kendi bağlamında değerlendirilmesi gerektiği için durum çalışmasına daha uygun olduğu görülmektedir (Neale, Thapa & Boyce, 2006; Yıldırım & Şimşek, 2006; Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2012). Veriler yapılandırılmamış görüşme formu ile katılımcılarla doğrudan görüşme sağlanarak elde edilmiştir. Veriler betimsel ve içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu; İstanbul'da halihazırda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı birinci, ikinci ve üçüncü kademe okullarda ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan on dört kadın ve altı erkek özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma grubu olasılık olmayan amaçlı örneklem yaklaşımı kullanılarak oluşturulmuştur. Zira amaca yönelik örnekleme yaklaşımı araştırılmak istenen duruma daha derin bir incelenme imkanı tanımaktadır (Neuman, 2012).

Tablo 2. Katılımcılar

Cinsiyet	N	%	Cinsiyet	N	%
Erkek	6	30	Kadın	14	70
Yaş	N	%	Gelir Durumu	N	%
20-30	10	50	0-5000	-	-
30-40	6	30	5000-10000	13	65
40-...	4	20	10000-...	7	35
Eğitim Durumu	N	%	Okul Türü	N	%
Lisans	14	70	Devlet	13	65
Lisansüstü	6	30	Özel	7	35

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

Okul Kademesi	N	%	Çalışma Yılı	N	%
Okul Öncesi	-		1-5	16	80
İlkokul	8	40	5-10	2	10
Ortaokul	1	5	10-...	2	10
Lise	2	10			
Rehabilitasyon	9	45			

Tablo 2 incelendiğinde araştırma grubundaki katılımcıların büyük çoğunluğunu devlet okullarındaki ilk okul kademelerinde ya da rehabilitasyon merkezlerinde çalışan, son mezuniyet durumu lisans seviyesindeki kadın ve 20-30 yaş aralığındaki görece genç özel eğitim öğretmenleri oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırma için veri toplama amacına hizmet edecek bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu; araştırmacılar tarafından, araştırma grubundaki öğretmenlerin demografik ve eğitim bilgileri ile mesleki yeterliliklerini ölçebilecek şekilde yapılandırılmamış on altı sorudan oluşmaktadır. Veri toplamaya başlanmadan önce iki farklı katılımcı ile pilot uygulama gerçekleştirilmiş, uzman görüşü alınarak veri toplamaya başlanmıştır. Araştırma grubundaki her öğretmen ile yaklaşık olarak 45 dakika görüşme sağlamak suretiyle veriler toplanmıştır. Akabinde veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Katılımcıların verdiği yanıtlara doğrudan atıf yapılan yerlerde K1, K2... şeklinde değinilecektir.

Veri Analizi

Bu araştırma kapsamında ulaşılan veriler betimsel ve içerik analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz, bulgulardan elde edilen verilerin önceden belirlenen temalar çerçevesinde yorumlanmasına imkan tanıyan nitel bir analiz yöntemidir (Yıldırım & Şimşek, 2011). İçerik analizi ise bulgulardan elde edilen sözcük, anlam, sembol, düşünce ve ifadelerdeki özün ortaya çıkarılmasına imkan tanıyan nitel bir analiz yöntemidir (Silverman, 2001).

Görüşme formundaki sorulara verilen yanıtlardan elde edilen bulguların her birine o bulgunun özünü ifade eden bir kod verilmiş (Gökçe, 2006) ve uzun ifade yığınlarının özü niteliğindeki kodlar oluşturulmuştur (Bilgin, 2006). Araştırmannın amacına daha çok hizmet etmesi için kodlar (Saldana, 2019) görüşülen kişilerin davranışları ve ifade ettiği cümleler, literatür okumaları ve araştırmacının yaratıcı bakış açısı neticesinde araştırmacı tarafından oluşturulmuş (Marshall & Rossman, 2014) kodlar ilgili temalar altında ilişkilendirilerek yorumlanmıştır (Tavşancıl & Aslan, 2001). Bu iki analiz yönteminin kullanılmasının amacı, araştırma kapsamında elde edilen derinlemesine bilgilerin özüne ulaşarak bu öz bilgilerin birbiri ile ilgili olduğu düşünülen temalar altında yorumlanmasını gerektirmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Gerek temaların belirlenmesi gerek kodlamaların yapılması gerekse kodlanan verilerin analizi sırasında uzman görüşüne başvurulmuştur.

Etik Kurul Kararı

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

Araştırma için 30.12.2022 tarih ve 2022-1098 karar sayılı Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul onayı alınarak araştırma gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Araştırma grubunu oluşturan katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, gelir ve eğitim durumları, çalışma yılları ile çalıştıkları okul tür ve kademeleri aşağıda katılımcılar tablosunda gösterilmiştir.

Araştırma grubundaki özel eğitim öğretmenlerinin mesleki yeterliklerini ortaya koyan bulgular, temalar etrafında ele alınmıştır.

Tablo 3. Temalar

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlilikleri	Mesleki Yeterlik	Temalar	
		Akademik Bilgiler	Sosyal ve Entelektüel Yeterlik

Tablo 3'te katılımcılardan elde edilen bulgular, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki yeterliklerini belirlediği düşünülen; mesleki yeterlik, akademik bilgiler ve sosyal entelektüel yeterlik temalarından ilgili olan tema altında değerlendirilmiştir.

Mesleki Yeterlilik Teması

Katılımcı özel eğitim öğretmenleri ile sağlanan görüşme neticesinde elde edilen bulgulardan geliştirilen ilk tema mesleki yeterlik temasıdır. Mesleki yeterlik teması, özel eğitim öğretmenlerinin eğitim bilimleri ve özel eğitim alanlarında hakim olmaları gerektiği düşünülen sınıf yönetimi, bireyselleştirilmiş eğitim programı, otizm spektrum bozukluğu, mental retardasyon, özel öğrenme güçlüğü, down sendromu, görme ve işitme engeli gibi bilgileri içerisinde barındıran temadır. Bu tema içerisinde katılımcıların vermiş olduğu yanıtlardan 38 ayrı koda ulaşılmıştır. Bunlardan sık tekrar eden kodlar ise; pekiştirme, sönme, yöntem-teknik, kazanım, sınıf düzeni, drama, bireysel farklılık, tecrübe, günlük yaşam ve iş birliği kodlarıdır.

Tablo 4. Mesleki yeterlilik teması

Kodlar	N	%
Pekiştirme	6	5,1
Sınıf Düzeni	18	15,5
Drama	4	3,4
Kazanım	8	6,8
Bireysel Farklılık	10	8,6
Sönme	6	5,1
Yöntem-Teknik	4	3,4
Tecrübe	6	5,1
Günlük Yaşam	9	7,7
İş Birliği	6	5,1

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

Tablo 4 incelendiğinde katılımcı özel eğitim öğretmenleri sınıf yönetiminde sınıf kurallarına, öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre sınıfın fiziki olarak düzenlenmesine önem göstermektedir. Öğretmenler istedik yönde kazanımların kalıcılığı için pekiştirilmesine, problem davranışların ortadan kaldırılması için sönmeye vurgu yapmışlardır. Dersleri günlük yaşam ile ilişkilendirecek yöntem ve teknikler kullanmışlardır. Tıpkı diğer branşlarda olduğu tecrübenin önemli olduğuna ve özel eğitimde öğretmen-aile iş birliğinin gerekliliğine değinmişlerdir. Katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin yanıtlarından belirgin olanları şu yöndedir:

K11 “Özel eğitim için her şeyden önce sınıf yönetimi gelir çünkü akademik olarak sınırlı şeyler yapılırken kuralların öğrenilmesi, ahlaki becerilerin kazandırılması daha önde geliyor. Bunun için sınıf kuralları hazırlıyorum. Her gün kuralları tekrar ediyorum ve sınıfta dönüşümlü sembol pekiştireç tablosuna her öğrencinin kurallara uyması sonucunda kazandığı pekiştireci yapıyorum. Öğrencinin kazanma duygusunu geliştirirken diğer öğrencilerinde motive olmasını sağlıyorum.”

K5 “Sınıfa uyum sağlamaları için önemlidir. Sınıf kuralları oluştururum. Kurallara uyulduğu takdirde küçük ödüller veririm. İstenmeyen davranışlarda ise görmezlikten gelerek çocuğun davranışını söndürmeye çalışırım.”

K1 “Oyunlar içerisinde role playing ile günlük yaşamı ilişkilendirmeye çalışıyorum. İletişim kurmada ya da günlük yaşam becerilerinin öğretiminde bu role playlerin çocuklara daha eğlenceli geldiğini ve öğrenmelerinin daha kolay olduğunu gözlemledim”.

K17 “Kolay bir yönetim değil. Farklılıkları gözeterek hareket ediyorum bu farklılıklardan oluşabilecek herhangi bir olumsuzluğa yer vermeyecek şekilde bütünsel bir yol izliyorum. İstenmeyen davranışlar da gerekli yöntemlerle duruma müdahale ediyorum. Bu süreçte aile ve okul yönetimi ile birlikte yol alıyorum.”

K18 “Öğretmenin başarılı eğitim öğretim yapabilmesi, uygun öğrenme ortamı oluşturabilmesi için sınıfın fiziksel ortamını düzenlemesi, kurallar oluşturması, öğrencilerin dikkatini derse ve etkinliklere katılımını sağlaması gerekir. Bireysel farklılıklara saygı duyuyoruz ve insani değerlerine hoşgörülü yaklaşırız. İstenmeyen davranışlarda önce problemin nedenini araştırıp ona göre ilerleriz. Yer değişikliği, ödülün mahrum kalma gibi.”

K20 “UDA’ dan yararlanırız. BEP için uygulamalı davranış analizi yaparım.”

Akademik Bilgiler Teması

Katılımcı özel eğitim öğretmenleri ile sağlanan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgulardan geliştirilen ikinci tema akademik bilgiler temasıdır. Akademik bilgiler teması, özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim alanında hakim olmaları gerektiği düşünülen otizm spektrum bozukluğu, mental retardasyon, özel öğrenme güçlüğü ve down sendromlu olan bireylere matematik, okuma-yazma, öz bakım becerileri, iletişim ve sosyal becerilerin kazandırılması ile görme ve işitme engelli bireylere yönelik olarak Braille alfabesi ve işaret dili gibi bilgileri içerisinde barındıran temadır. Bu tema içerisinde katılımcıların vermiş olduğu yanıtlardan 36 ayrı koda ulaşılmıştır. Bunlardan sık tekrar eden kodlar ise; somut, basa yöntemi,

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

beceri analizi, yaparak yaşayarak, yetersizlik, model olma, ses temelli yöntem, yöntem-teknik kodlarıdır.

Tablo 5. Akademik bilgiler teması

Kodlar	N	%
Somut	7	5,8
Basa Yöntemi	9	7,5
Beceri Analizi	5	4,1
Yaparak Yaşayarak	5	4,1
Yetersizlik	34	28,3
Model Olma	5	4,1
Ses Temelli Yöntem	5	4,1
Yöntem-Teknik	8	6,6

Tablo 5 incelendiğinde katılımcı özel eğitim öğretmenleri akademik kavramların soyut semboller içermesinden dolayı somutlaştırma yaparak özel eğitim öğrencilerine kazanım sağlamaktadır. Okuma-yazma öğretiminde basa yöntemi gibi ses temelli yöntemleri kullanmaktadır. Öz bakım becerilerinin kazandırılmasında ise beceri analizi ile yaparak yaşayarak ilk elden kazanım sağlamaktadır. İletişim ve sosyal becerilerde ise selamlaşma, iletişim başlatma, sürdürme ve iletişim kurallarını bağlamında kullanarak model olmuşlardır. Nitekim öğretmenler kazanıma ve dersin içeriğine uygun yöntem teknik kullanmaktadır. Ancak ulaşılan verilerden en çok elde edilen kod yetersizlik kodudur. Katılımcı öğretmenlerin çoğunun özel eğitim gerektiren öğrencilere matematik, okuma-yazma, öz bakım becerileri, iletişim ve sosyal becerilerin kazandırılmasında teorik bilgilerinin eksik olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin yanıtlarından belirgin olanları yöndedir:

K7 “Her öğrenci için yöntemim değişiyor. Hep daha fazlasını deniyorum. Genelde BA SA yöntemiyle daha rahat öğreniyorlar. Önceliğim ön koşul beceriler. Bunları sağladıktan sonra gerek hareketli oyunlarla, gerek duyuşsal oyunlarla çeşitlendirerek zihnin aktif çalışmasını ve bilgiyi somutlaştırmayı, dersi eğlenceli hale getirmeyi amaçlıyorum.”

K11 “Okuma ve yazma da tıpkı matematik dersi gibi soyut temellidir. Özel eğitimde sıklıkla kullanılan basa yöntemini kullanıyorum. Sınıfın odak noktasına basayı tüm hecelerle çekerek basit kelimeler oluştuyorum. Bu şekilde ilerliyorum.”

K16 “Beceri analizi yaparım. En temel basamaktan başlayarak yukarı doğru giderim. Öz bakım becerileri için günlük hayattaki kendi nesnelere derse getirmesi süreci benimsemesi adına daha etkili olur.”

K6 “İletişim eksikliği olan çocuklarda ilk tanıştığım zaman mutlaka sınıfa girdiğinde selam vermesi gerektiğini o şekilde sınıfa girebileceğini en başında söylemişim. Ve her öğrenci bu şekilde sınıfa girerek iletişimi başlatmayı öğrendiler. Daha sonra gününün nasıl geçtiğinden, kendini nasıl hissettiğini sorarak iletişimi devam ettiriyorum. Kesinlikle konuşma yapması için zorlamıyorum, zorladığımız zaman daha fazla içine kapanabiliyorlar. Bunun için güler yüzü, sabırlı davranarak bu süreci daha iyi şekilde yürütüyorum.”

Sosyal ve Entelektüel Yeterlik Teması

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

Katılımcı özel eğitim öğretmenleri ile sağlanan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgulardan geliştirilen son tema sosyal ve entelektüel yeterlik temasıdır. Sosyal ve entelektüel yeterlik teması, özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim alanında katılmaları ve takip etmeleri gerektiği düşünülen kurs, sempozyum, kongre, hizmet içi eğitim, ulusal ve uluslararası dergi ve makaleler ve kurum-kuruluş yayınlarının takibi gibi bilgileri içerisinde barındıran temadır. Bu tema içerisinde katılımcıların vermiş olduğu yanıtlardan 18 ayrı koda ulaşılmıştır. Bunlardan sık tekrar eden kodlar ise; yetersizlik, güncel, işlevsiz, mesleki gelişim, kişisel gelişim kodlarıdır.

Tablo 6. Sosyal ve entelektüel yeterlik teması

Kodlar	N	%
Yetersizlik	22	27,5
Güncel	11	13,7
İşlevsiz	5	6,2
Mesleki Gelişim	12	15
Kişisel Gelişim	6	7,5

Tablo 6 incelendiğinde katılımcı özel eğitim öğretmenleri katılmış oldukları bilimsel faaliyetleri mesleki ve kişisel gelişim aracı olarak görmektedir. Nitekim takip ettikleri bilimsel yayınları da mesleki açıdan güncel bilgilere ulaşmak için kullanmaktadır. Ancak ulaşılan verilerden en çok elde edilen kod yetersizlik kodudur. Katılımcı öğretmenlerin çoğunun bilimsel faaliyetlere katılmadığı ve bilimsel yayınları takip etmedikleri anlaşılmaktadır. Katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin yanıtlarından belirgin yönde olanları şu yöndedir:

K1 “Evet, takip etmeye çalışıyorum. Özellikle yüksek lisans sürecinde oldukça fazla okumalarım oldu. Bu tür teorik bilgilerin uygulamada da bana katkısı olduğunu, bakış açımı değiştirdiğimi, günceli takip etmenin alandaki uygulamalarıma faydası olduğunu düşünüyorum.”

K16 “Evet katıldım. Bu sayede meslek hayatımın başlangıcında çok daha rahat ilerleyebildim. Bu sayede yüksek lisans önemini fark ettim. Mesleğimdeki araştırma kapasitemi arttırdı. Çalıştığım alandaki yenilikleri keşfetmemi sağladı.”

K19 “Genellikle ulusal tez merkezinden alanım ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerini araştırırım, alanında uzman üniversite hocalarının danışmanlığını yaptığı tezleri incelemeye çalışırım. Fırsat buldukça alan ile ilgili akademiye yeni kazandırılan kitapları merak ederim.”

K20 “Denver 2, Montessori, oyun terapisi ve masal terapisi kurslarını aldım. Mesleğime katkısı olduğunu söyleyebilirim.”

TARTIŞMA, SONUÇ, ÖNERİLER

Özel eğitim öğretmenlerinin akademik ve sosyal beceri öğretiminde yeterliliklerinin incelendiği bu araştırmanın bulguları; mesleki yeterlik, akademik bilgiler ve sosyal ve entelektüel yeterlik temaları altında değerlendirilmiştir. Verilen yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin alanlarına yönelik yeterlikleri oldukça sınırlıdır. Bu sınırlılık temalara göre değerlendirilmiştir.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

Araştırmanın mesleki yeterlilik teması sorularına verilen yanıtlardan ulaşılan bulgular, özel eğitim öğretmenlerinin diğer temalardaki bulgulara nazaran genel öğretmenlik mesleğine ilişkin teorik bilgi birikimleri açısından alana hakim ve yeterli oldukları yönündedir. Bu tema özel eğitim öğretmenlerinin eğitim bilimleri alanındaki bilgi birikimlerini incelemeye yöneliktir. Öğretmenlere yöneltilen sorular, dersin merkezinde olan sınıf yönetimi kavramının önemini, sınıf ortamının düzenini (Kösterelioğlu, 2021), derslerdeki hayatilik ve yaşama yakınlık (Akay, 2016) unsurunu, ders kazanımlarını ve öğrencilerin eğitsel ihtiyaçlarını temel alan ve bu noktadaki yeterlikleri ortaya koyan sorulardan oluşmaktadır. Sorulara verilen yanıtlar eğitim bilimleri ve özel eğitim alanlarının terminolojik yapısına uygun ve teorik olarak alan yazın ile paralellik göstermektedir. Nitekim sınıf kurallarının belirlenmesi, kurallara uyulması (Aydın, 2022) ve sınıf düzenin sağlanmasında (Ercan, 2011) eğitim bilimlerinde sıklıkla kullanılan pekiştirme (Besler ve Süzer, 2016; Akbaba, 2022), sönme (Gerrig ve Zimbardo, 2014) görmezlikten gelme (Aydın, 2022) kavramlarına değinilmesi (Olçay-Gül, 2018), bu yöndeki ilk işarettir. Her öğrencinin ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiğine uygun olarak bireysel farklılıklara olan hassasiyet benzer niteliktedir. Derslerin günlük yaşamla olan ilişkisi, hayatilik ilkeleri (Akay, 2016) ve bunun genelleme ilkesi ile olan ilişkisi bu yöndeki bir başka kıymetli işarettir. Ayrıca öğretmen veli işbirliğinin (Kabasakal, 2019; Kaya, 2016) önemine vurgu yapılması özel eğitimdeki bütüncül bakış açısının öğretmenler tarafından önem taşıdığına göstergesidir. Ulaşılan bulgular öğretmenlerin Kamu Personeli Seçme Sınavına hazırlık süreçlerinin mesleklerine teorik açıdan katkı sağladığı yönündedir. Ancak katılımcı öğretmenlerden bu tema ile ilgili sorulan sorulara verilen yanıtlar içerisinde yalnızca bir öğretmenin uygulamalı davranış analizine vurgu yapması bu noktadaki eksikliklerinin bir göstergesidir. Zira özel eğitimde son derece önemli olan uygulamalı davranış analizi; öğrencilerin kazanımları olan uzun dönemli amaçların yazımında hedef davranışı belirleme, hedef davranışı kaydetme, hedef davranışa yönelik amaç yazma, hedef davranışın sıklığını ifade eden grafik çizimi ve analizinin yapılması (Alberto ve Troutman, 2015; Erbaş, 2021), problem davranışın ortadan kaldırılması (Yavuzer, 2016; Vuran ve Olçay-Gül, 2017; Aydın, 2022), uygun davranışın artırılması (İftar, Kurt ve Kürkçüoğlu, 2017), hoş giden ve gitmeyen uyarının çekilmesi ve verilmesi (Değirmenci, 2018) gibi faaliyetlerini normatif biçimde düzenleyen bir kavramdır (Cooper, Heron and Heward, 2007). Bu noktada katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin teorik bilgi eksiklikleri olduğu göze çarpmaktadır.

Araştırmanın akademik bilgiler teması sorularına ilişkin verilen yanıtlardan ulaşılan bulgular, özel eğitim öğretmenlerinin kendi alanlarına yönelik teorik bilgi birikimlerinin oldukça sınırlı olduğu yönündedir. Bu tema özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim alanındaki bilgi birikimlerini ölçmeye yöneliktir. Öğretmenlere yöneltilen sorular; otizm spektrum bozukluğu, down sendromu, özel öğrenme güçlüğü ya da mental retardasyonu olan bireylere matematik, okuma-yazma, öz bakım becerileri, iletişim ve sosyal becerilerin öğretiminde sahip oldukları bilgi birikimlerine, kullandıkları yöntemlere ve ders süreçlerine ilişkin bilgiler ile görme ve işitme engeli olan bireylerin özelliklerine, derslerine ve derslerindeki öğretim yöntemlerine ilişkin bilgi birikimlerini ortaya koyan sorulardan oluşmaktadır. Sorulara verilen yanıtlar özel eğitim alanının kuramsal altyapısı bakımından oldukça sınırlı ve terminolojik dili açısından paralellik göstermeyen niteliktedir. Nitekim matematik öğretiminde soyut kavramların

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

somutlaştırılması, okuma yazmada ses temelli hece yöntemlerinin (Sidekli ve Altıntaş, 2021) kullanılması gerekliliğine vurgu ve bu derslerde fırsat öğretimi ve yaparak yaşayarak öğretim yöntem ve tekniklerinin (Akay, 2016) kullanılması gerektiğine yönelik cevaplar son derece kıymetli bilgilerdir. Ancak dış fırçalama, tıraş olma, tuvalet ihtiyacını karşılama ve kişisel temizliğini yapma gibi öz bakım becerilerinin (Varol, 2004; Varol, 2017; MEB, 2016) öğretiminde kullanılan beceri analizi (Akmanoğlu, 2012) gibi temel bilgiye yönelik çok az bulguya ulaşılması, bu becerilerin öğretiminde sıklıkla başvurulan fiziksel yardım, sözel ipucu, model olma (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2012) gibi desteklerin sağlanmasına (Omak, 2022) yönelik vurgulara neredeyse hiç değinilmemesi, yanlışsız öğretim yöntemi ve çocuğa görelilik gibi ilke ve yöntemlere (Akay, 2016) değinilmemesi öğretmenlerin kuramsal bilgi birikiminin oldukça sınırlı olduğuna işaret etmektedir. İletişim ve sosyal becerilerin öğretiminde de benzer şekilde sınırlılık göze çarpmaktadır. Nitekim bu becerilerin öğretiminde kullanılan sözlü iletişim başlatma, karşılıklı sohbet etme, alternatif destekleyici iletişim becerileri, istek bildirme, yönergelere uyma, taklit, alıcı dil, ekolali, adlandırma gibi temel kavramların (İftar, Kurt ve Kürkçüoğlu, 2017; MEB, 2018) neredeyse hiçbirine değinilmemesi teorik altyapıda ve terminolojik dildeki sınırlılığın göstergesidir. Katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin işitme engelli ve görme engelli bireylerin gelişimsel özellikleri ve eğitsel ihtiyaçları (Altunay, 2003; MEB, 2016) ile işitme ve görme yetersizliklerinin ve yetersizlik derecelerinin ifade ettiği anlama (Adams ve Rohring, 2004; Cerney, 2007) yönelik bilgi birikimlerinin ise özel eğitimin diğer engel alanlarındaki bilgi birikimlerine nazaran çok daha sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Zira katılımcı öğretmenlerde işaret dilinin önemine (Easterbrooks ve Baker, 2002) yönelik hassasiyetin son derece yüksek olmasına karşın öğretmenlerin işaret diline yönelik bilgi birikimlerinin üniversite eğitimleri sırasında aldıkları eğitimlerden öteye taşıyamamaları, işaret dili ile öğretim yapacak seviyede yalnızca bir öğretmenin olması bu sınırlılığa işaret eden bir bulgudur. Yine öğretmenlerin görme engelli bireylere yönelik kavram öğretiminde dokun hisset kartlarının, kabartmalı ve sesli materyallerin kullanımı yönündeki yanıtları kıymetlidir. Ancak Braille alfabesinin bilinmesi ve kullanılmasına yönelik bilgi birikimlerini yine üniversite eğitimleri sırasında aldıkları eğitimlerden öteye taşıyamamaları, meslek hayatlarında uygulama fırsatlarının olmaması sınırlılığa işaret eden bir başka bulgudur. Ayrıca görme engelli bireylerin bireysel olarak hareket etmelerini önceleyen yönelim ve bağımsız hareket becerileri öğretimine (MEB, 2018) yalnızca dört katılımcı öğretmenin, baston kullanma ve tutuş tekniklerine ise yalnızca üç katılımcı öğretmenin değinmesi sınırlılık yönündeki diğer bulgulardır. Bu noktada katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin alanlarındaki akademik bilgilerinin, matematik, okuma yazma, öz bakım becerileri, iletişim ve sosyal beceri öğretiminde bilgi birikimlerinin sınırlı olduğu, işitme ve görme engelli bireyler nezdinde ise bu sınırlılığın daha belirgin olduğu göze çarpmaktadır.

Araştırmanın sosyal ve entelektüel yeterlik teması sorularına ilişkin verilen yanıtlardan ulaşılan bulgular, özel eğitim öğretmenlerinin kendi alanları ile ilgili akademik yayınların takibi, hizmetçi kurslara katılım ve mesleki açıdan genel ve teorik bilgi birikimlerinin güncel tutulması bakımından hassasiyetlerinin oldukça sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlere yöneltilen sorular; öğretmenlerin üniversite öğrenimleri ve mesleki kariyerleri boyunca katılım sağladıkları kurs, konferans, sempozyum, kongre gibi bilimsel faaliyetlere ve faaliyetlerin katkılarına,

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

müze ve gezi etkinliği gibi faaliyetlere katılımlarına ve katkılarına, özel eğitim alanı ile ilgili ulusal ve uluslararası dergi, makale gibi bilimsel yayınların takibine yönelik sorulardan oluşmaktadır. Sorulara verilen yanıtlar adeta iki ayrı kutba ayrılmış durumdadır. Zira özel eğitim alanı ile ilgili Milli Eğitim Dergisi, Milli Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisine değinen öğretmen gibi ulusal ya da uluslararası yayınları takip eden öğretmenler çoğunlukla lisansüstü eğitim almış öğretmenlerdir. Lisansüstü eğitim almayan öğretmenler ise bilimsel yayınlara yönelik ilgilerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Bu kutuplaşmanın akademik hassasiyetten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu kutuplaşma hizmet içi eğitim ve kurslara katılım sağlama noktasında da göze çarpmaktadır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan bir öğretmenin çocukların becerilerini yaşlıları ile karşılaştıran Denver II (Anlar, Bayoğlu ve Yalaz, 2007), çağdaş çocuk eğitiminde kullanılan Montessori eğitimi ve çocukların masallar aracılığı ile kendilerini ifade etmeleri metoduna dayanan masal terapisi (Landreth, 2002; Liberman, 2015) gibi kursları alması dışında hizmet içi eğitim kurslarına katılım sağlayanların daha çok devlet okullarında çalışan öğretmenler olduğu görülmektedir. Bu ayrımın devlet okullarındaki öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü faaliyetlerinden (MEB, 2022) doğrudan faydalanmalarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Müze ve gezi etkinliği gibi faaliyetlerin ise çocuklara ilk elden somut yaşantı sağlama (Kolb, 2015) noktasındaki katkılarına değinen öğretmenler dışında bu faaliyetlerin eğitsel kazanımlarla ilişkilendirilmesine (Köse, 2021) yönelik hiçbir vurgu yapılmadığı görülmektedir.

Sonuç itibarıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı birinci, ikinci ve üçüncü kademelerde ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan özel eğitim öğretmenlerinin akademik ve sosyal beceri öğretimindeki yeterliliklerinin incelendiği bu araştırmada öğretmenlerin söz edilen yeterlilikleri; öğretmenlik mesleğindeki yeterlikleri, özel eğitim alanındaki akademik bilgileri ve yine özel eğitim alanındaki sosyal ve entelektüel yeterlikleri temalar altında incelenmiştir. Özel eğitim öğretmenlerinin verdiği yanıtlar gerek son mezuniyet seviyeleri gerek mesleki tecrübeleri gerek devlet ve özel okulda çalışma durumları gerekse akademik ilgi ve hassasiyetleri nazarında değerlendirildiğinde yeterliliklerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin Kamu Personeli Seçme Sınavına hazırlık dönemindeki çalışmaları eğitim bilimleri alanında mesleklerine teorik olarak katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin üniversite eğitimleri sürecindeki eğitim öğretim faaliyetleri, Milli Eğitim Bakanlığının öğretmen yetiştirme ve geliştirme faaliyetleri ve bilimsel yayınların çokluğu ve ulaşılabilirliğine karşın öğretmenlerin bu konudaki ilgi ve hassasiyetleri oldukça kısıtlıdır. Bu noktada lisansüstü eğitim almış özel eğitim öğretmenlerinin terminolojik dile hakimlik, akademik yatkınlık ve bilimsel yayınlara olan bakış açılarının lisansüstü eğitimi almamış öğretmenlere nazaran görece daha iyi olduğu görülmektedir. Meslek içi eğitim kurslarına olan merak, ilgi ve katılım ise oldukça sınırlıdır. Özel eğitim öğretmenlerinin bu sınırlılıklarının akademik hassasiyetin sınırlı olmasından, devlet okullarında çalışan öğretmenlerin hizmet içi kurslara katılımlarının özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerden çok daha kolay olmasından ve öğretmenlerin meslek hayatlarının başlarında olmalarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

Araştırma neticesinde özel eğitim öğretmenlerinin yeterliklerini artırmaya yönelik olarak;

- Özel eğitim öğretmenleri için meslek içi kurslarına katılımın azami ölçüde sağlanması için kursların cazibesinin maddi ve manevi boyutlarda artırılması
- Lisansüstü eğitimin özel eğitim alanında ve alan öğretmenleri nezdinde yaygınlaşması ve içeriğinin zenginleştirilmesi
- Üniversitelerin özel eğitim bölümlerinde ders müfredatlarının görme ve işitme engelli bireylerin eğitimleri nezdinde genişletilmesi ve müfredatta bu alt alanlara yönelik uygulamalı derslere yer verilmesi
- Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki bakımdan yeterliklerinin sağlanması için meslek hayatları boyunca güncellenerek takviye edilmeleri ve sınavlarla ölçülmeleri
- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan özel eğitim öğretmenlerinin bağlı oldukları ilçe milli eğitim müdürlükleri aracılığıyla Milli Eğitim Bakanlığının sağlamış olduğu meslek içi kurslardan azami ölçüde faydalanmalarının sağlanması

gerektiği düşünülmektedir.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

KAYNAKÇA

- Adams, J. W. ve Rohring, P. S. (2004). *Handbook to service the deaf and hard of hearing: A bridge to accessibility*. London: Elsevier Academic Press.
- Akay, C. (2016). Öğrenmeyi etkileyen temel faktörler ve genel öğrenme ve öğretme ilkeleri. T. Y. Yelken (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 25-42). Ankara: Anı
- Akbaba, S. (2022). *Psikolojik danışma ve sınıf ortamlarında öğrenme psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi
- Akmanoğlu, N. (2012). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara uygun ve yeni davranışların kazandırılması ve artırılması. E. Tekin-İftar (Ed.). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri* içinde (s. 121-182). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Alberto, P. A. ve Troutman, A. C. (2015). *Uygulamalı davranış analizi*. H. Sarı (Çev.), (s. 124-170). İstanbul: Nobel Yayıncılık
- Altunay, B. (2003). Görme yetersizliği olan çocuklarda yönelim ve bağımsız hareket becerileri. Ü. Tüfekçi (Ed.), *İşitme konuşma ve görme sorunu olan çocukların eğitimi* içinde (s. 275-300). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Anlar, B., Bayoğlu, B. ve Yalaz, K. (2007). *Denver II gelişimsel tarama testi el kitabı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Atbaşı, Z. ve Özdemir, C. (2020). Türkiye’de özel eğitim hizmetlerinin sunumu. U. Sak, ve S. Toraman (Ed.), *Türkiye’de özel eğitim hizmetlerini* içinde (s. 49-68). Ankara: MEB
- Aydın, A. (2022). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Berg, B. ve Lune. H. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. H. Aydın (Çev. Ed.). Konya: Eğitim Yayınevi
- Besler, F. ve Süzer, T. (2016). Pekiştirme. E. Tekin-İftar (Ed.). *Uygulamalı davranış analizi* içinde (s. 211-267). Ankara: Vize Yayıncılık.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel Funda (2012). *Bilimsel araştırma yöntemler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Cerney, J. (2007). *Deaf education in America: Voices of the children from inclusion settings*. New York: Gallaudet University Press.
- Christle, C. A. & Yell, M. L. (2010). Individualized education programs: Legal requirements and research findings. *Exceptionality*, 18(3). 109-123
<https://doi.org/10.1080/09362835.2010.491740>
- Cooper, J., Heron, T. And Heward, W. (2007). *Applied behaviour analysis*. New Jersey: Pearson Education.
- Değirmenci, H. D. (2018). Hoşa giden uyarı çekme. E. Tekin-İftar (Ed.). *Uygulamalı davranış analizi içinde* (s. 513-564). Ankara: Vize Akademi.
- Değirmenci, H. D. (2018). Hoşa gitmeyen uyarı verme. E. Tekin-İftar (Ed.). *Uygulamalı davranış analizi içinde* (s. 565-604). Ankara: Vize Akademi.
- Department of Education and Training (2020). *Individual Education Planning Summary Guide*, Victoria State Government, Victoria.
- Downing, J. (2005). *Teaching communication skills to students with severe disabilities*. Baltimore: Paul H. Brookes Publication
- Easterbrooks, S. R. & Baker, S. (2002). *Language learning in children who are deaf and hard of hearing: Multiple pathways*. Boston: Allyn and Bacon.
- Engelliler Hakkında Kanun (2005, 1 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 25868).
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5378&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Erbaş, D. (2021). Problem davranışların işlevlerini belirleme. D. Erbaş (Ed.), *Uygulamalı davranış analizi içinde* (s. 205-253). Ankara: Pegem Akademi
- Ercan, L. (2011). Sınıfta istenmeyen davranışların yönetimi. L. Küçükahmet (Ed.). *Sınıf yönetimi içinde* (s. 183-210). Ankara: Pegem Akademi.
- Gartin, B. & Murdick, N. (2005). IDEA 2004: The IEP. *Remedial and Special Education*, 26(6), 327-331.
<https://doi.org/10.1177/07419325050260060301>
- Gerrig, R. J. ve Zimbardo, P. G. (2014). *Psikoloji ve yaşam psikolojisi giriş*. G. Sart (Çev.) (s. 163-193). Ankara: Nobel

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

- Gökçe, O. (2006). İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Gresham, F. M. & Elliot, S. N. (1984). Assessment and classification of childrens social skills: A review of methods and issues. *School Psychology Review*, 13(3). 292-301.
- İftar, G. K., Kurt, O. ve Kürkçüoğlu, B. Ü. (2017). *Otistik çocuklar için davranışsal eğitim programı*. Ankara: Anı
- Kabasal, Z. T. (2019). Rehberlik hizmetleri. B. Aydın (Ed.), *Rehberlik içinde* (s. 38-80). Ankara: Pegem Akademi
- Kaya, G. İ. (2016). Özel eğitimde rehberlik. E. İ. Gazioğlu ve Ş. M. İlgar (ed.), *Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik içinde* (s. 370-400). Ankara: Pegem Akademi
- Kim, E., Zhang, J. & Sun, X. (2019). Comparison of special education in the United States, Korea and China. *International Journal of Special Education*, 33(4). 796-814
- Kolb, D. A. (2015). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Pearson Education Inc.
- Köse, E. (2021). *Öğretmen adayları öğretmenler ve eğitimciler için eğitimin temeli temel kavramlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kösterelioğlu, M. A. (2021). Sınıf yönetiminin temelleri. T. Argon ve Ş. S. Nartgün (Ed.), *Sınıf yönetimi içinde* (s. 11-34). Ankara: Pegem Akademi
- Landreth, G. L. (2002). *Play therapy: The art of the relationship*. New York: Psychology Press.
- Liamputtong, P. (2019). *Qualitative research methods*. Oxford University Press
- Lieberman, J. M. (2015). *Masal terapi*. İ. Erdener (Çev.). İstanbul: Doğan Novus.
- Loughran, J. (2014). Professionally developing as a teacher educator. *Journal of Teacher Education*, 65(4). 271-283
- Marshall, C. & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. New York: SAGE Publications
- Mash, E. J. & Wolfe, D. A. (2005). *Abnormal Child Psychology*. USA: Thomson Wadsworth
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı yol haritası*. Ankara: MEB

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. Tebliğler Dergisi, 69(2585), s. 8-60
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *İşitme yetersizliği ve kaynaştırma*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *1-6 yaş çocuklarında öz bakım*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Özel eğitime giriş*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Özel eğitimde öz bakım*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *18. Milli Eğitim Şurası Kararları*. MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Görme engelliler için bağımsız hareket becerileri*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *İletişim becerileri dersi öğretim programı 1. kademe*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). *19. Milli Eğitim Şurası Kararları*. MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2021). *20. Milli Eğitim Şurası Kararları*. MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı tüm öğretmenler için yol haritası*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Hayat bilgisi öğretmen kılavuz kitabı 1. kademe*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *İletişim becerileri öğretmen kılavuz kitabı 1. kademe*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Matematik öğretmen kılavuz kitabı 1. kademe*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2021-2022*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Öğrenmeye hazırlık ve erken okuryazarlık öğretmen kılavuz kitabı 1. kademe*. Ankara: MEB

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Öğretmen yetiştirme ve geliştirme genel müdürlüğü hizmet içi eğitim faaliyetleri kılavuzu*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için (37-78 ay) okul öncesi özel eğitim öğretmen kılavuzu*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). *Sosyal beceriler öğretmen kılavuz kitabı 1. kademe*. Ankara: MEB
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973, 14 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 14574). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1739&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Mustard, J. F. (2002). Early child development and the brain-the bas efor health, learning and behavior throughout life. In Young M. (Ed.), *From early child development to human development: Investing in our children's futered* (pp. 23-61). Washington: World Bank
- National Council for Special Education (2006) Guidelines on the Individual Education Plan Process by the National Council for Special Education, Stationery Office, Dublin.
- Neale, P., Thapa, S. & Boyce, C. (2006). *Preparing a case study: A guide for designing and conducting a case study for evaluation input*. Massachusetts: Pathfinder International
- Neuman L. W. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar 1-2*, Yayın Odası Yayıncılık, İstanbul.
- Olçay-Gül, S. (2018). Bütünleştirilmiş ortamlarda davranış ve sınıf yönetimi. M. Çitil (Ed.). *Özel eğitimde bütünleştirme* içinde (s. 173-195). Ankara: Eğiten Kitap.
- Omak, S. (2022). Yanlırsız öğretim yöntemleri ile özbakım becerilerinin öğretimi. E. Sazak (Ed.). *Yanlırsız öğretim yöntemleri* içinde (s. 362-443). Ankara: Pegem Akademi.
- Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1997, 6 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 23011). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=573&MevzuatTur=4&MevzuatTertip=5>
- Özel Eğitim Hizmetler Yönetmeliği (2018, 7 Temmuz) *Resmi Gazete* (Sayı: 30471). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24736&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Özel Eğitim Kurumlar Yönetmeliği (2012, 18 Mayıs). *Resmi Gazete* (Sayı: 28296). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16154&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

- Paige, C. & Hallahan, D. (2015). What is special education instruction? In B. D. Llyoyd & M. Tankersley (Eds.), *Special education: What it is and why we need it*. New York: Routledge Publishers
- Rossa, C. (2017). The history of special education. *Journal for Perspectives of Economic Political and Social İntegration* 23(1-2). 209-227 DOI: 10.1515/pepsi-2017-0011
- Saldana, J. (2019). Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı. *A. Tüfekçi Akcan S. N. Şad (Çev. Ed.)*. Ankara: Pegem Akademi
- Sidekli, S. ve Altıntaş, E. Ç. (2021). Ses temelli cümle yöntemi (Ses esashı ilk okuma yazma öğretimi). M. A. Melekođlu ve H. Anılan (Ed.), *Özel eğitimde ilk okuma yazma öğretimi* içinde (s. 211-241). Ankara: Vize Yayıncılık
- Silverman, D. (2001). *Interprating Qualitive Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: SAGE Publication
- Şimşek, F. (2022). *Özel yetenekli öğrencilere ve eğitimlerine yönelik algular* (Yayımlanmamış yüksek lisan tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun
- Tavşancıl, E. ve Aslan E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık
- Tekin-İftar, E. ve Kırcaali-İftar, G. (2012). *Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, 18 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı:17863). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2015, 19 Kasım). *Resmi Gazete* (Sayı: 29537). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20158213&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5>
- United Nations (1949). *Universal declaration of human rights*. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- United Nations (2009). *Convention on the rights of person with disabilities*. London: Stationery Office
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (1994). *The Salamanca statement and framework for action on special needs education*. Spain: UNESCO Printed

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

- Ünlü, E. (2021). Özel eğitime gereksinim duyan öğrenciler ve özel eğitim. İ. H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinim duyan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (s. 3-17). Ankara: Pegem Akademi
- Varol, N. (2004). *Öz bakım becerilerinin öğretimi tuvalet eğitimi, yemek yeme, diğer öz bakım ve günlük yaşam becerileri*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Varol, N. (2017). *Beceri öğretimi ve öz bakım*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Vuran, S. ve Olçay-Gül, S. (2017). Davranışı azaltma teknikleri. S. Vuran (Ed.). *Uygulamalı davranış analizi* içinde (s. 113-128). Ankara: Eğiten Kitap.
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yükseköğretim Kurulu (2023). Yüksek öğretim program atlası. yokatlas@yok.gov.tr
- Yükseköğretim Kurulu (2023). *Ulusal tez merkezi*. <https://tez.yok.gov.tr/>
- World Health Organization (2011). *World report on disability*. Geneva: WHO Press

Extended

Special education has been a frequently referred to field especially in recent years. Special education is the education services provided by specialists trained in the field and in accordance with a specially prepared programme for the educational needs of individuals who differ from their peers. Within Turkish National Education, special education services include education and training services at all types and levels starting from early childhood in schools and institutions according to the types of disability of individuals. As the demand and expectations for quality education are increasing, the professional knowledge, skills and development of teachers has become an issue that attracts attention. The aim of this study is to examine the theoretical background, academic language skills, pedagogical knowledge, pedagogical knowledge and professional experience of special education teachers who provide education in special education schools, special education subclasses and special education and rehabilitation centres at the first, second and third levels affiliated to the Ministry of National Education and their competencies in teaching academic and social skills to their students. This study was designed in the qualitative research model, which provides direct interviews and in-depth examination with the participants and enables the interpretation of the data. The research is a case study that examines the professional competences of special education teachers in theory and practice. The data were obtained through unstructured interview form and direct interviews with the participants. The interview form consists of sixteen unstructured questions designed by the researchers to measure the demographic and educational information and professional competences of the teachers in the research group. Before starting data collection, a pilot application was carried out with two different participants, and data collection was started after receiving expert opinion. Data were collected by interviewing each teacher in the research group for approximately 45 minutes. The data were analysed by descriptive and content analysis method. The research group

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik ve Sosyal Beceri Öğretiminde Yeterliliklerinin İncelenmesi

Furkan ŞİMŞEK - Murat ŞAHİN

of this study consisted of fourteen female and six male special education teachers currently working in first, second and third level schools and special education and rehabilitation centres affiliated to the Ministry of National Education in Istanbul. The research group was formed by using non-probability purposive sampling approach. The findings revealing the professional competences of the special education teachers in the research group were evaluated under the themes of professional competence, academic knowledge and social intellectual competence. As a result of the research, it is understood that the competences of the participant special education teachers in teaching academic and social skills to their students are low. It is understood that this situation is due to the fact that very few of the teachers in the research group have postgraduate education, most of them work in the private sector and have little professional experience.